

České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury
Czech Technical University in Prague, Faculty of Architecture

PhDr. Petr Kratochvíl, CSc.

O smyslu interpretace architektury
On the sense of the interpretation of architecture

Summary

Any attempt to interpret the architecture, its history and current works, must be based on some theory. There are many different approaches to the interpretation that can be categorized according to the 'genre' of writing in which they are applied or according to frames of reference pointing at different aspects of the architectural work or – finally – according to the philosophical background behind the architectural theory. Theoretical approaches of Vittorio Lampugnani, Wayne Attoe, Christian Norberg-Schulz, Charles Jencks and representatives of structuralism are mentioned more detailed. However the author considers the most fruitful the philosophical impulses stemming from the phenomenology, Heidegger's fundamental ontology and hermeneutics. From this point of view the primary interpretation is done by the architectural work itself because it reveals the human experience of the world incorporated in its shape and its meanings. The theoretical interpretation must then ask what is the world, that the architecture offers to us. This very broad question must be structured. We must first of all try to grasp the most actual problems of our time as they are manifested in our built environment: our relation to nature, conflict between private and public sphere, the coexistence of new and old architecture, the possibility or absence of values unifying our world. In this way the interpretation of architecture can initiate and support the discussion about our common human world.

Souhrn

Každý pokus o interpretaci architektury – ať historické či současné – se musí opírat o nějakou teorii. Množství různých pojetí interpretace můžeme kategorizovat buď podle žánru psaní, v němž se uplatňují, nebo podle různých referenčních rámců, které poukazují k různým aspektům architektonického díla, nebo konečně podle filozofického zázemí určité architektonické teorie. Detailněji jsou zde zmíněny teoretické přístupy Vittoria Lampugnaniho, Waynea Attoea, Christiana Norberga-Schulze, Charlese Jenckse a představitelů strukturalismu. Autor však za nejpodněnější považuje impulzy vycházející z fenomenologie, Heideggerovy fundamentální ontologie a hermeneutiky. Z tohoto hlediska je prvotní interpretací ta, kterou vykonává architektonické dílo samo tím, jak mlčky zjevuje lidskou zkušenost světa, vtělenou do jeho podoby a významů. Teoretická interpretace se tedy musí ptát po tom, jaký svět nám architektura nabízí. Tuto širokou otázku musíme nějak strukturovat. Musíme se především snažit uchopit klíčové problémy naší doby, jak se manifestují ve vystavěném prostředí: náš vztah k přírodě, konflikt mezi privátní a veřejnou sférou, koexistence staré a nové architektury, možnost nebo absence hodnot propojujících náš svět. Interpretace architektury můžeme tímto způsobem přispět k diskusi o našem společném lidském světě.

Klíčová slova: teorie architektury, interpretace, hermeneutika, zelená architektura, veřejný prostor, nová architektura a historické prostředí, hodnoty

Keywords: theory of architecture, interpretation, hermeneutics, green architecture, public space, new architecture and historical environment, values

OBSAH

1.	Úvod.....	6
2.	Kategorizace interpretačních přístupů.....	7
3.	Architektura a lidský svět.....	10
4.	Závěr.....	16

1. ÚVOD

Z nabídky témat přednášky, která jsem předložil, mi habilitační komise vybrala téma, které možná pro vás, jako převážně tvůrčí architektky, nebude příliš atraktivní. Nebudu mluvit o stavbách samých, ale o mluvení a psaní o architektuře, tedy bude to řeč o řeči. Je proto poněkud obtížné doprovodit takový výklad obrázky. Přece jen však nějaké promítnu, alespoň jako ilustrativní pozadí, i když je nebudu vždy komentovat.

Druhý problém, jehož jsem si vědom, spočívá v obecné nedůvěře architektů vůči přílišnému teoretizování, nedůvěře, která není typická pouze pro českou architektonickou scénu. Alvar Aalto kdysi prohlásil: „Bůh stvořil papír jen proto, aby měli architekti na čem kreslit; vše ostatní je podle mého názoru zneužitím papíru.“¹ Aalto samozřejmě své vlastní pravidlo mnohokrát porušil zajímavými statěmi o architektuře; nicméně je v jeho aforismu obsažena vážná otázka, zda to, oč v architektonickém díle jde, je přeložitelné do slov; zda intelektuální debata kolem staveb není něčím nadbytečným a často samoúčelným.

Přímočařeji vyjádřil možný rozpor mezi stavbou a její interpretací Jan Letzel na zdi svého lázeňského pavilonu ve Mšenném v r. 1905. „Jedna věc hyzdí stavení, že úst jemu dáno není, aby se samo hájilo, kdyby se o něm mluvilo. Pomni, že snáze je souditi, nežli věc dobrou zrobiti.“ Jistě není nic zvláštního na obavách tvůrce z nepochopení jeho díla v očích kritiků a nepochybně celé generace architektů podnes by daly přednost tomu, aby recenzent – pokud nedokáže úsilí architektovo ocenit – o stavbě raději mlčel.

Navzdory těmto úskalím troufám si žít se tím, že o stavbách mluvím, že je dokonce soudím, ač jsem žádnou „nezrobil“, a pokusím se objasnit, co tímto svým počínáním sleduji a jaké otázky přitom sám sobě kladu. Neboť dříve než člověk přistoupí k interpretaci nějakého konkrétního díla, měl by si vyjasnit některé základní otázky, které předurčují jeho výklad, měl by se tedy opírat o nějakou teorii interpretace. K takovým základním otázkám nepochybně patří např. otázka:

Existují nějaká pevná kritéria, o něž by se bylo možné při souzení opřít, a kde bychom je měli hledat? Čeho by se naše „mluvení“ o

architektuře mělo především týkat? Záměru architekta? Dokončené stavby nebo i jejího dalšího osudu v životě uživatelů a celé společnosti? V čem se liší kritické posuzování současnosti a historický výklad architektury? Ke komu se obrácíme, mluvíme-li o architektuře, a co je tedy nejvlastnějším úkolem interpretace architektury?

Těch otázek je nepochybně více a každá interpretační strategie na ně nejen odpovídá jinak, ale především si vybírá odlišné otázky za své východisko. Z každého závažného díla o dějinách a teorii architektury – od Vitruvia po Kennetha Framptona – by tedy bylo možné vyčíst nějaké explicitně vyjádřené nebo implicitně použité pojetí interpretace. Samozřejmě tady není čas na to pokoušet se o nějaký přehled těchto pojetí. Nicméně alespoň naznačím tři pokusy o jejich shrnutí a kategorizaci. Přirozeně se přitom budu opírat o již publikované shrnující práce a jejich autory.

Obr. 1 Jan Letzel: Lázně Mšenné, 1905

2. KATEGORIZACE INTERPRETAČNÍCH PŘÍSTUPŮ

Různé způsoby interpretace se například liší podle žánru psaní, v němž se uplatňují. Z tohoto hlediska rozlišuje Wayne Attie² tři

základní formy psaní o architektuře – normativní kritiku, vysvětlování a deskripci. „Normativní kritika je závislá na víře v něco, co jako norma existuje mimo vlastní posuzovanou stavbu.“ Naproti tomu vysvětlující autor nechce soudit, zda dílo odpovídá nějakým standardům, ale chce je objasnit, a umožnit nám tak je vidět z nových pohledů. Deskripce pak pouze popisuje fyzickou podobu stavby, nebo uvádí biografické či historicko-společenské okolnosti jejího vzniku. Důležitější však myslím je, že tato Attioeva kategorizace přímo vybízí k tomu, abychom normativní, vysvětlující a deskriptivní psaní o architektuře chápali nejen jako odlišné způsoby interpretace, ale především jako tři vzájemně propojené roviny, jimiž musí projít: Interpretaci si lze stěží představit bez toho, že by stavba a různorodé vztahy, do nichž je vsazena, nebyly zároveň popsány, a jakýkoliv výklad v sobě vždy zahrnuje prvek hodnocení (už jen samotným výběrem popisované stavby).

Jako inspirativní vodítko k hledání skutečně komplexní interpretace architektury nám může posloužit studie Vittoria Lampugnaniho. Ten ve své stati *Einführung in eine komplexe Auffassung von Architektur* definuje několik základních vztahových rámců, které by interpretace architektonického díla měla tematizovat.³ Prvním takovým rámcem je vztah architektury k jejím – široce pojatým – společenským předpokladům; tedy vztah k politice, k ekonomice, k vývoji technických prostředků a dalších projevů kultury. Druhým interpretačním rámcem je vztah díla k dějinám architektury, neboť každá stavba vždy nějak reaguje na minulost vlastní disciplíny. Třetím je vztah k teorii či k teoretickému programu, o jehož naplnění stavba usiluje. Důležitý je samozřejmě vztah k místu, stejně jako vztah k individualitě tvůrce. Interpretace architektury musí rovněž vzít v potaz konkrétní příběh stavby, včetně mnohdy nahodilých okolností její výstavby. A konečně je zde architektura jako taková, její vnitřní zákonitosti, jež se podle Lampugnaniho týkají především typologie a formy. Pro Lampugnaniho a jistě i pro nás je zásadní právě ona snaha o komplexnost interpretace, která by měla vzít v potaz všechny referenční rámce. I o tomto Lampugnaniho schématu však platí, že každý z uvedených vztahových rámců může být a také u různých autorů byl legitimně rozveden do svébytného

interpretačního přístupu k architektuře, speciálně zaměřeného k dílčímu tématu. Jako příklad bychom mohli uvést dějiny různých stavebních typů, biografie autorů, uměleckohistorické nebo topografické výklady.

Jestliže tedy různá pojetí interpretace můžeme rozlišovat podle žánru psaní, nebo podle tematického zaměření, pak tím třetím hlediskem pro jejich kategorizaci je jejich filozofické, nebo obecnější myšlenkové východisko.⁴

Pro mě osobně nejméně zajímavým interpretačním pojetím je to, které se dosud drží pozitivistické tradice a soustřeďuje se na shromažďování faktografie. Samozřejmě tento postoj může být nejen projevem ochablosti fantazie, ale i programovou reakcí na příliš spekulativní přístupy, pro které je téma architektury někdy jen záminkou k intelektuální exhibici, kdy se pohled na konkrétní stavbu dostává na okraj zájmu.

Naopak pro mě nejinspirativnější je pojetí interpretace, které do sebe vstřebalo podněty z fenomenologie a na ni navazující Heideggerovy fundamentální ontologie a filozofické hermeneutiky.⁵ Tato myšlenková linie uvažování o architektuře obrátila pozornost k tělesné přítomnosti člověka ve vystaveném prostředí, k vazbě architektonického díla k přirozenému světu člověka, k existenciálním významům architektury. Mezi takto zaměřené teoretiky architektury by jistě na prvním místě patřil i u nás známý Christian Norberg-Schulz, který architekturu interpretuje jako konkretizaci existenciálního prostoru. Důležitou Norberg-Schulzovou distinkcí se stal rozdíl mezi neutrálním kontinuálním prostorem, jak s ním pracuje moderní věda, a prostorem jako charakterově individualizovaným místem či systémem míst, který odpovídá přirozenému světu člověka. Toto téma – architektura jako budování místa – se stalo nejen klíčem k jeho interpretaci dějin architektury, ale ovlivnilo i aktuální architektonickou tvorbu.⁶

Další, od 2. půlky XX. století vlivná interpretační strategie vychází ze strukturalismu a sémiotiky a jako model výkladu architektonického díla používá systém jazyka. Tento přístup vedl k obnovení zájmu o významovou stránku architektury na jedné straně a o zkoumání vnitřních zákonitostí struktury architektonického

díla na straně druhé. I tady se interpretační strategie prolínala a vzájemně ovlivňovala s dobovou architektonickou praxí – strukturalismus jako metodologický základ výkladu kulturních fenoménů se stal teoretickým základem tvorby architektů jako Aldo van Eyck, nebo Hermann Hertzberger. A sémiotická interpretace architektury se v knize Charlese Jenckse s příznačně semiotickým názvem „Jazyk postmoderní architektury“ měla stát přímo programovým manifestem historického přelomu ve vývoji architektury.

Jako poslední stále působící myšlenkový proud, který ovlivňuje interpretaci architektury, musím uvést dědictví marxismu, tak jak ho neortodoxně po 2. světové válce rozvinula tzv. Frankfurtská škola (Adorno, Marcuse) a někteří francouzští myslitelé. Tato interpretační strategie si v oblasti architektury všímá především témat vztahu architektury a ideologie, moci a ekonomických mechanismů, které předurčují možnosti architektury, pocitu odcizení v soudobém městě. Takto silně sociálně kritický pohled najdeme u současných historiků architektury, jako je třeba Kenneth Frampton nebo Fredric Jameson.

3. ARCHITEKTURA A LIDSKÝ SVĚT

Doposud jsem se snažil naznačit širší spektra interpretačních pojetí, která nám dosavadní teorie nabízejí. Ve zbývajícím čase bych rád vyjádřil svůj postoj osobní – stejně jako moji předchůdci na tomto místě, habilitující se tvůrčí architekti, zde často vyslovovali své tvůrčí krédo. Již jsem říkal, že mi nejbližší je ona filozofická tradice spojená s fenomenologií, Heideggerem, hermeneutikou – nedávno vyšel český překlad takto orientované knihy Dalibora Veselého.⁷ V duchu této tradice je nutné nejdříve zdůraznit, že tou prvotní interpretací není to, co o stavbě říkáme my, teoretici a kritici, ale stavba sama – obdobně jako v hudbě je prvotní interpretací živý zvuk houslí, nikoliv slovo recenzenta.⁸ Teoretická interpretace architektury je možná jen díky tomu, že architektonické dílo samo je interpretací skutečnosti – interpretací, která nalezené nepřekládá do slov, ale ztělesňuje v materiálních formách a jejich významech. To měl na mysli Heidegger, když říká, že umělecké dílo ustavuje svět a odhaluje zemi, nebo Dalibor Veselý, když mluví o architektonickém

díle jako o artikulaci a ztělesnění lidské zkušenosti světa. To, co mě při interpretaci architektury především zajímá, je tedy toto: Jaký svět určité architektonické dílo nebo fáze architektonického vývoje ustavuje? O jaké zkušenosti světa toto dílo svědčí?

Ptát se po povaze světa znamená ptát se po té nejširší souvislosti lidského života. Abychom tento úkol zvládli, musíme postupovat přece jen nějak strukturovaným způsobem. Americká filozofka Susanne Langerová píše: „Horizont každé doby je vymezen otázkami, které jsou považovány za podstatné.“⁹ Struktura naší interpretace architektury tedy může být dána právě osnovou otázek, které považujeme pro naši dobu za podstatné. Já bych rád svou příští knihu o současné architektuře napsal na půdorysu nikoliv nějakých stylových odlišností, ale na půdorysu klíčových témat, v nichž se ukazuje, jaký že to svět vlastně stavíme.

Z těch klíčových témat či podstatných otázek zde uvedu alespoň čtyři.¹⁰ Nepochybně k nim dnes patří téma „zelené architektury“.

Obr. 2 Renzo Piano: Centrum Paula Klee, Bern 2006

Já jsem tak záměrně metaforicky nazval svou nedávnou výstavu, abych naznačil, že mi nejde jen o hledání energeticky a materiálově úsporných řešení a dalších tzv. ekologicky ohleduplných technologií

– i když jejich význam vůbec nepodceňuji. Za širší a podstatnější otázku však považuji to, jak se vědomí přírodní podmíněnosti lidské existence a respektující vztah k přírodnímu rámci našeho života může promítat do architektonického konceptu. Na stavbách Renza Piana, Petera Zumthora, dvojice Sauerbruch – Huttonová či z lineckého Solárního města můžeme vidět širší spektra možných odpovědí.

A stejně tak můžeme ukázat na domácí architektuře různorodost poloh, do nichž se toto téma promítá. Průkopnické solární bazény Schlegera a Lieslera, zelené střechy banky ČSOB od Josefa Pleskota, tradiční, ale později opomíjené materiály na slaměném domě od Petra Suskeho či organické tvarování staveb Jana Línka opět naznačují, jak rozmanitým způsobem může vztah k přírodě inspirovat architektonickou tvorbu. Na tomto zaměření interpretace je vzrušující, že se vedle sebe octnou stavby, které byste při pokusech o nějakou stylovou klasifikaci museli dát do zcela odlišných přihrádek.

Obr. 3 Petr Suske: Slaměný dům, Mladá Boleslav 2002

Za druhé klíčové téma doby považuji vztah veřejné a soukromé sféry. Významný německý sociolog Hans Paul Bahrdt ukázal, že na

této polaritě veřejné a soukromé sféry, na jejich odlišnosti i propojenosti byl od počátku založen městský život. Zdá se však, že obě sféry jsou dnes problémem. Také poslední bienále v Benátkách věnovalo tomuto tématu značnou pozornost, jak ukazovala konceptuální prezentace „města osamělých lidí“. Pozitivních příkladů vytvoření skutečně autenticky žijících veřejných prostorů není mnoho, často se dnes váží na kulturní zařízení, jako je galerie dánského architekta Henninga Larsena v Německu nebo skutečně zabydlená knihovna v Delftu od ateliéru Mecanoo.

Obr. 4 Mecanoo: Knihovna, Delft 1997

Rozhodně k takovým místům nemůžeme počítat dříve tradiční městské prostory historických jader, z nichž turistický ruch vytěsnil autochtonní život. A na druhé straně se soukromá sféra stává opevněným ghetem. Jinak krásné sídliště Krutec v Praze-Veleslavíně pouze předstírá, že je součástí městských prostorů; závora a ochranka vás nepustí dál, i když ulice za ní nese cedulku se jménem. Je to tedy ještě ulice? A kde je dnes veřejný prostor? Asi ne na rozsáhlých shopping malech, po nichž se přemisťujeme automobily, ani v obchodních centrech, která se sice tváří jako Parthenon, ale jsou

střeženými oblastmi obchodní manipulace. Jen si tam zkuste vytáhnout fotoaparát.

O to cennější jsou snahy architektonicky artikulovat takový vztah veřejné a soukromé sféry, který má i propustné přechodové zóny, vztah, který podněcuje k mezilidské komunikaci, ať již ve sféře pracovní (opět lze ukázat Pleskotově bankce ČSOB) nebo v bydlení – k nejzajímavějším příkladům patřily bytové domy Viktora a Martina Rudišů v Litomyšli. Je jasné, že tato řešení nejsou v plné moci architekta, ale především investora. Architekt však může inspirovat nebo napomoci, jak v případě věže Jaroslava Šafra a Oldřicha Hájka, kdy se vysílač mobilního operátora, tento jinak typický projev privatizace krajinných horizontů, stal zároveň veřejnou rozhlednou.

Za třetí aktuální téma považuji vztah přítomnosti a historie, i když je zřejmé, že řešení tohoto vztahu prochází v architektuře opakovanými zvraty již dlouho. Příklad Frankfurtu nad Mohanem ukazuje odlišnost koncepcí 80. let, kdy byla nově postavena iluze historického průčelí centrálního náměstí (Römerberg), a konce 20. století, kdy zde opět převážila vize dynamického rozvoje města mrakodrapů, nahlížejících i do tohoto historického prostoru.

V domácích poměrech můžeme tuto oscilaci názorů ilustrovat agresivním modernismem Pragerova parlamentu z 60. let a snahou o symbiózu s historickým kontextem na domě ČKD manželů Šrámkových v Praze na Můstku z roku 1983.

O současné domácí situaci můžeme říci, že přes trvalé ostré střety památkářů a tvůrčích architektů, najdeme překvapivě hodně dobrých příkladů architektury, která do historického prostředí vstupuje s pokorou, aniž by přitom rezignovala na inovativnost (dostavba paláce Langhans od Ladislava Lábuse, palác Euro od ateliéru DaM a Martina Kotíka, aj.). Zás musíme připomenout, že v pozadí takovéto interpretace je otázka po povaze lidského světa ustavovaného architektonickým dílem. A dimenze času, zakotvenosti v minulém a otevřenosti budoucímu jsou základní polaritou lidské existence a je zajímavé, jak se tomto napětí promítá do architektury.

Obr. 5 Ladislav Lábus: Palác Langhans, Praha 2002

A konečně posledním tématem, kterému by se interpretace architektury měla věnovat, je otázka, zda ještě existují nějaké společně sdílené ústřední hodnoty, které by mohly být svorníkem našeho světa nebo zda je tato představa dnes již pouhou iluzí. Architektonická avantgarda ještě věřila ve velký příběh emancipace člověka pomocí sociální a technické revoluce. Dnes jsou symboly této avantgardy vyprázdněny, použity jako obchodní značka.

Tradiční velký příběh náboženské víry, který byl po staletí tím velkým svorníkem lidské kultury a ovládal chrámovými dominantami obraz měst, se uchýlil do nenápadných refugií na úpatí administrativních mrakodrapů (vídeňský kostel J. Tesara), do drobných oáz v pustině sídlišť – jako komunitní centrum od Vítězslavy Rotbauerové. Nejnovější dílo Petera Zumthorova, kaple sv. Klause, ukazuje, jak introvertním vztahem se vztah ke transcendenci stal.

Častěji navštěvujeme svatyně s bankomatem (takto je stylizováno toto zařízení na bance v Liberci) než památníky věnované bojovníkům a obětem za svobodu (P. a J. Stolínové rovněž v Liberci). Přesto se mi nechce věřit, že v nic nevěříme. Jací Bohové však vládnu našemu světu a jak architektonicky vyjádřit jejich skrytou přítomnost nebo bolestně zjevnou absenci?

Obr. 6 Frederik Kiesler, A.P. Bartos: Svatyně knihy, Jeruzalem, 1965

4. ZÁVĚR

Jsem přesvědčen, že interpretace architektury, koncipovaná jako hledání odpovědi na aktuální otázky doby, přinese více než nabízí pouhé ohledávání stylově formálních nuancí. Vztahuje totiž architekturu k obecně lidským problémům a vysvobozuje ji tak z dneš poněkud do sebe uzavřené oázy autonomního architektonického diskurzu. Neboť nejzazším smyslem interpretace architektury je napomáhat debatě o našem společně sdíleném světě.

Poznámky:

1. In: *Arkkitehti*, 1958, s. 27
2. Wayne Attoe, *Architecture and Critical Imagination*. New York 1978
3. Vittorio Magnano Lampugnani, *Architektur als Kultur*. Koln 1986
4. Podobně strukturují své přehledy Jonathan Hale, *Building Ideas*. Chichester 2000, nebo různé textové antologie jako např. Kate Nesbitt (ed.), *Theorizing a New Agenda for Architecture*. Princeton 1996
5. Viz např. Paul Ricoeur, *Úkol hermeneutiky*. Praha 2004
6. Zejména tak zapůsobila kniha: Christian Norberg-Schulz, *Genius Loci*. Praha 1995
7. Dalibor Veselý, *Architektura ve věku rozdělené reprezentace*. Praha 2008
8. Tuto paralelu zmínil již Hans Sedlmayr, *Problem der Interpretation*, in: *Kunst und Wahrheit*. Hamburg 1958
9. Susanne K. Langer, *Philosophie auf neuem Wege*. Fischer Verlag 1963
10. Obdobně tematicky zaměřují své úvahy např. Kenneth Frampton, *O kritické situaci architektury na přelomu století*, nebo Juhani Pallasmaa, *Šest témat pro nové milénium – obojí* in: Petr Kratochvíl (ed), *O smyslu a interpretaci architektury*. Praha 2005

PhDr. Petr Kratochvíl, CSc.

narozen 12. 3. 1950, Praha

Vědecký pracovník v oblasti dějin moderní a současné architektury a dějin urbanismu

Absolvent Filozofické fakulty Univerzity Karlovy (1968-1973) oborů filozofie a psychologie. Doktorská dizertační práce (PhDr.) „Ernst Cassirer – filozofie symbolických forem“ (1978), kandidátská dizertační práce (CSc.) „Město jako kulturní fenomén“ (1990).

1974 – 1986 zaměstnán ve Středisku teorie architektury a rozvoje sídel ÚFS ČSAV, od r. 1986 dodnes v Ústavu dějin umění AV ČR (dříve ÚTDU ČSAV).

1994-2001 členem Akademické rady AV ČR, z toho 1998-2001 členem jejího předsednictva.

2001- 2009 místopředsdou Vědecké rady AV ČR

1998-2004 členem Akreditační komise České republiky

Pedagogická činnost:

Externí přednášející na Akademii výtvarných umění v Praze (1990-91)

Pedagog na Fakultě umění a architektury TU v Liberci (od r. 2006 - dodnes)

Externí přednášky na FA ČVUT v rámci kurzu Současná světová architektura (2007, 2008)

Kurátorem výstav:

„Jen stavby – česká architektura 1989-1999“ (spolu s Pavlem Halíkem), Pražský hrad 2000, Berlín, Haag, Delft, Mnichov, Brusel (2001), Londýn (2002)

„Čeští architekti v zahraničí“, Praha – Fragnerova galerie (2003), Berlín, Káhira 2004

„Jan Hird Pokorný – český architekt v New Yorku“ (spolu s Vladimírem Šlapetou), Praha – Fragnerova galerie 2005

„Karel Hubáček“, Praha – Fragnerova galerie (2006), Berlín, Mnichov (2006), Vídeň, Bratislava, Košice, Ostrava (2007)

„Zelená architektura – Green.cz“, Praha – Fragnerova galerie (2008)

Organizátorem nebo spoluorganizátorem mezinárodních konferencí:

„Praha – budoucnost historického města“, konference UNESCO, Praha 1991

„Město XIX. století“, Praha 1993

„Středoevropská architektura 1890-1998“, Zlín 1998

Výzkumné úkoly (pouze jako hlavní řešitel)

Morfologie města (grant GA AV ČR 1993-95)

Česká architektura v exilu (grant Sorosovy nadace 1994-96)

Současná česká architektura (grant GA AV ČR 1996-98)

K interpretaci současné architektury (grant GA AV ČR 2002-2005)

Dějiny architektury v Zemích Koruny české (editorem a spoluautorem týmové práce pro nakl. Paseka, t.č. v přípravě)

Současná architektura a její témata (grant GA AV ČR 2007-2009)

Výběrová bibliografie:

a) Knihy

Praha – budoucnost historického města. Prague - l'avenir d'une ville historique, (Galardová, Alena, Kratochvíl, P. eds., Paris, Praha 1992

Architektura a město, (spoluautoři Halík, Pavel, Nový, Otakar, Praha 1996

Současná česká architektura 1989-1999, (spoluautor Halík, Pavel)

Praha 1999 (anglická revidovaná verze *Contemporary Czech Architecture 1989-1999*, Praha 2000

Čeští architekti v zahraničí, Praha 2003

Jan Hird Pokorný – český architekt v New Yorku, (spoluautor Vladimír Šlapeta), Praha 2005.

(P.K. + Petr Cook), *In/Exterior – The Works of Eva Jiricna (Práce Evy Jiříčné)*, Praha 2005.

O smyslu a interpretaci architektury (antologie přeložených textů), Praha 2005

Rozhovory s architekty 01, Praha 2005

Karel Hubáček – katalog výstavy, Praha 2006

Zelená architektura.cz – katalog výstavy, Praha 2008

Díla kolektivní:

Horová, A. (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, (hesla současných architektů), Praha 1995, dodatky Praha 2006

Rostislav Švácha, Marie Platovská (eds.): *Dějiny českého výtvarného umění VI*. 3 kapitoly: Architektura sedmdesátých a osmdesátých let, Čeští architekti v zahraničí. Architektura po r. 1989 (3 kapitoly), in: s. 386-427 a 876-901. Praha 2007

Ivana Čapková, Jiří Ryba et all.: *České bydlení – Domy*. Praha 2006. (Komentáře ke 12 stavbám)

Jan Sedlák (ed.): *Slavné vily Vysočiny*. Praha 2008 (spoluautor).

Překlady:

Christian Norberg-Schulz, *Genius loci*, (spoluautor překladu Halík, Pavel), Praha 1994

Kenneth Frampton, *Moderní architektura – kritické dějiny*, (spoluautor překladu Halík, Pavel), Praha 2004

Dalibor Veselý, *Architektura ve věku rozdělené reprezentace* (Praha, nakl. Academia, 2008)

b) Statě

cca. 40 statí v časopisech, sbornících a knihách v průběhu posledních 10 let